

Asia: VN/16944/2020

Kotimaisen kalan edistämishjelma

Ohjelman visio ja strategiset valinnat

Ovatko ohjelman visio ja strategiset valinnat onnistuneita? Miten niitä tulisi kehittää?

SYKE suhtautuu positiivisesti kotimaisen kalan käytön edistämiseen. Kalan käytön nykytilanne on vääristynyt tuontikalan valloittaessa markkinat. Tämä on aiheuttanut kotimaisen kalan alihyödyntämistä ja jättää tärkeän ravinnon lähteen potentiaalin suurelta osin käyttämättä. Ohjelman tavoitteet ovat siten erittäin kannatettavat. Ympäristöhaittojen hallinta on myös vahvasti ohjelmassa mukana. SYKE haluaa kuitenkin tuoda esiin ohjelmassa olevia kehittämiskohteita, joiden selventämisen toivotaan täydentävän ohjelmaa. Tavoitteena on tasapainoinen kotimaisen kalan käytön edistämisen ohjelma, jolla on mahdollisuudet edetä suunnitellussa aikataulussa.

Visio ja strategiset valinnat tarjoavat puitteet kalatalouden kehittämiseksi yleisellä tasolla. SYKE katsoo, että kotimaisen kalan käytön edistämiseksi tulisi määritellä suuntaviivat, jotka osoittavat edistämistyön keskeiset prioriteetit. Yhteiskunnan kannalta ensisijaista on painottaa sellaista kalan elintarvikekäytön vahvistamista, joka tuottaa suurimmat ympäristöhyödyt.

Ympäristöhyödyt muodostavat kestävä perustan julkisen vallan panostuksille. ne muodostuvat kahta kautta. Ensinnäkin alihyödynnetyn kalan poistamisella vesistöistä voidaan parantaa vesistöjen tilaa. Etenkin järvissä särkikalavaltainen kalasto usein ylläpitää rehevöitymistä ja sen aiheuttamia haittoja, kuten leväkukuntoja. Toiseksi kalan käyttö ympäristökestävä proteiinilähteenä lisää ruokajärjestelmän kestävyttä. Erityisesti näin on silloin, kun nykyisin elintarvikekäytön ulkopuolelle jäävät saaliit saadaan elintarvikekäyttöön. Ympäristöhyötyjen saavuttaminen kytkeytyy erityisesti mahdollisuuksiin parantaa silakan ja alihyödynnettyjen kalakantojen arvoketjuja.

SYKE painottaa, että kotimaisen kalan käytön edistämisen tulee tapahtua niin, että samalla voidaan varmistaa edistämishjelmalle määriteltyjen ympäristötavoitteiden saavuttaminen. Tämä edellyttää ympäristö- ja kestävyysnäkökulmien tehokasta integrointia tuki- ja ohjausjärjestelmiin. Tämän ohella tarvitaan kohdennettuja ympäristö- ja vastuullistoimia (kohta 3.4).

Kalanviljelyn volyymin kolminkertaistaminen siten, että kasvu ei vaaranna vesiympäristön hyvän tilan tavoitteiden saavuttamista tai ylläpitämistä, on haastavaa. Jo nykytilanteessa kalanviljelyn aiheuttamien ravinnepäästöjen sovittaminen yhteen vesien- ja merenhoidon tavoitteiden kanssa on osoittautunut oikeudellisesti vaikeaksi. Yleisesti ottaen hyvä tilan saavuttaminen merialueilla edellyttää kokonaiskuormituksen alentumista, ei pelkästään kalankasvatussektorin toimenpiteitä.

Tavoitteet

Onko ohjelmalla tavoiteltavat vaikutukset tunnistettu oikein?

Tavoitteet ovat pääosin varsin kunnianhimoisia. Ravinnepäästöneutraalius on tärkeä reunaehto ohjelman toteutukselle, mutta keinot sen turvaamiseksi jäävät ohjelmassa puutteellisiksi. Tavoiteltavissa vaikutuksissa tulisi ehdottomasti kiinnittää huomiota tarkemmin ympäristövaikutuksiin, erityisesti ravinnekuormitukseen.

Ohjelman tavoitteena on pitää kalastuksen poistama ravinnemäärä vesistöistä nykytasolla ja parantaa samalla vesistöjen tilaa. Tavoite ravinnemäärien poistosta on asetettu liian vaatimattomaksi, sillä vesistöjen tilan parantaminen edellyttää ravinteiden poiston tehostamista. Vajaasti hyödynnettyjen kalakantojen hyötykäytön lisääminen on tässä avainasemassa, ja siihen olisi esimerkiksi KiertoVesi-hankkeen tulosten perusteella myös edellytyksiä.

Kotimaisen kalan kulutuksen kasvutavoitteet perustuvat erityisesti silakkasaaliin hyödyntämiseen. Vähempiarvoisten järvikalojen hyödyntämistä tulisi myös edistää ohjelmassa kunnianhimoisemmin ja vajaasti hyödynnettyjen lajien käytön lisäämisen tavoitteena tulisi olla vesistöjen tilan parantaminen. Särkikalavaltainen kalasto ylläpitää rehevöitymisen haittoja yhtäältä säätelemällä levää laiduntavien vesikirppujen määrää ja toisaalta vapauttamalla pohjaan kertyneitä ravinteita pohjaeläinravinnon etsimisen yhteydessä. Kotimaisen kalankulutuksen tulee kohdistua arvokalojen ohella myös vähempiarvoiseen (järvi)kalastoon, jotta turvataan tasapainoisen kalaston ylläpitäminen ja kalakantojen vastuullinen hyödyntäminen kysynnän kasvusta huolimatta.

Jalostusasteen nostaminen kohdistuu ohjelmassa silakka-, lohi- ja kirjolohijalosteisiin. Jalostusasteen nostamista kannattaisi kohdentaa niiden ohella myös muihin kalalajeihin (siika, kuha) sekä erityisesti vajaasti hyödynnettyihin lajeihin ja viedä suomalaista vesiosaamista myös muualle vastuullisen, vajaasti hyödynnettyihin lajeihin kohdistuvan elintarvikekäytön kautta.

Ohjelmassa todetaan, että tavoitteiden toteuttaminen edellyttää kalanviljelyn kolminkertaistamista vuoteen 2027 mennessä ottaen samalla huomioon vesiympäristön suojelun taso ja vesien hyvän tilan saavuttaminen. Hyvä tila varmistetaan ohjelman mukaan ympäristölupaprosessien kautta.

Kuten jo edellä on tullut ilmi, kalanviljelymäärän kolminkertaistaminen siten, että se ei vaaranna vesienhoidon ja merenhoidon ympäristötavoitteita, on kuitenkin erittäin haastava tavoite. Käytännössä tuotannon kolminkertaistaminen tarkoittaa lisäkuormituksen aiheuttamista sellaisilla vesi- ja merialueilla, jotka ovat hyvää huonommassa tilassa.

Vesiviljelyn kokonaisravinnekuormituksen lisääntymiselle on hyvää heikommassa tilassa olevilla vesi- ja merialueilla kaksi edellytystä. Ensinnäkin kuormituslisäys ei saa olla siten merkittävä, että se estää hyvän tilan tavoitteen saavuttamisen vesimuodostumissa tai merialueilla. Toiseksi tulee kiinnittää huomiota HELCOM:in Itämeren toimintaohjelman yhteydessä sovittuihin (BSAP) merialuealuekohtaisiin kuormitusvähennystavoitteisiin.

Oikeudellisesti olennainen ja usein epäselvä kysymys on, kuinka paljon lisäkuormitusta hyvää heikommassa tilassa oleville vesi- ja merialueille voidaan sallia. Toisin sanoen minkälainen lisäkuormitus on sellaista, että se ei vaaranna hyvän tilan tavoitteen saavuttamista. Myös kiertovesilaitosten lupaharkinnan yhteydessä hankkeen vaikutukset vesimuodostumaan ovat oikeudellisesti keskeisiä ja osoittautuneet usein haastaviksi.

Kotimaisen kalan lähteitä ovat ammattimainen meri- ja sisävesikalastus, kalanviljely sekä vapaa-ajan kalastus. Kaikilla näillä sektoreilla on erilaiset ympäristövaikutukset sekä ympäristön tilan huomioon ottamisen mekanisminsa. Suurin ero on se, että luonnonkalan käyttö poistaa ravinteita ympäristöstään mutta kalanviljely tuottaa ravinnekuormitusta. Edistämishjelman tavoitetaulukko ei erottele eri kotimaisen kalan lähteitä eikä anna taustatietoa siitä, miten tavoitteena oleva lisäkulutus tai arvonlisäys muodostuu. Lisäksi tuonnin 41% ja viennin 660% kasvun laskentapohja on erittelemättä. Päätöksenteon tietoperusta jää näin oleellisilta osin avaamatta.

Tavoitteeksi on asetettu silakan ruokakäytön viisinkertaistaminen (kotimainen ruokakäyttö 20 miljoonaa kiloa). Riittääkö tämä merikalastuksen päätoimenpide suhteessa kokonaistavoitteisiin? Kalastuksen ravinteiden poistumismäärä on laskettu hyvin mekaanisesti ottamatta huomioon todellista rehevöitymisvaikutusta. Laskennallisen ilmastohyödyn osalta epäselväksi jää, millaisiin tuotteiden elinkaariarvioihin laskelmat perustuvat.

Vajaasti hyödynnetyt kalavarat on käsitelty ylimalkaisesti. Ohjelmassa olisi syytä määritellä, kuinka näitä kalavaroja tulisi käyttää, jotta asetetut tavoitteet saavutetaan ja, mitkä ovat eri kalalajien käytön ympäristövaikutukset (sekä positiiviset että negatiiviset). Lisäksi tulisi arvioida kalalajien populaatiot ja kestävän käytön edellytykset. Esimerkiksi Suomenlahden kuoreen kannat ovat taantuneet viime vuosina tuntemattomasta syystä, minkä vuoksi Venäjän kuoresaaliit ovat pienentyneet huomattavasti.

SYKE ehdottaa, että edistämishjelman taustatiedot, laskentaperusteet sekä valmisteluprosessin kuvaus tuodaan ohjelman liitteeksi.

Kuinka realistisina pidät yllä esitettyjä tavoitteita?

Tavoitteet ovat liian vaatimattomat.

Miten muuten haluaisit kommentoida ohjelman tavoitteita?

Kalan terveellisyys -aspektia ei käsitellä missään muualla kuin taulukon laskennallisessa hyödyssä. Tavoitteissa tähdätään kalan - myös vajaasti hyödynnettyjen lajien – voimakkaaseen kulutuksen kasvuun, mutta myös hyvin tunnettuihin kansanterveydellisiin vaikutuksiin. Tämä edellyttää nykyistä huomattavasti tarkempia alueellisia tietoja eri kalalajien haitta- ja hyötyaineista.

Nykyinen politiikka hyödyistä ja haitoista on keskittynyt yksinomaan silakoiden dioksiineihin ja rasvoihin. Villi- ja lähikalojen hyödyntämisen lisäämisellä on oikein mitoitettuna ja sijoitettuna kiistattomia ympäristöhyötyjä, mutta niiden lisäämisen pitää perustua tutkittuun tietoon vierasaineiden riskeistä. SYKE muistuttaa vierasainetutkimuksen tärkeydestä osana kalan käytön edistämistä ja kuluttajaviestintää.

Elohopea on ollut ja on edelleen sisävesikaloiden ravintokäytön suurin riski, mutta ratkaistavissa tutkimustietoon perustuvan suunnittelun ja ohjeistuksen avulla. Tämä on erityisesti riskiviestinnällinen haaste, johon aiemmin ei ole uskallettu tarttua.

Suomessa on paljon puhtaita (myös puhdistuneita!) alueita ja kalalajeja, joista ei ole tutkittua tietoa. Todistettu syömäkelpoisuus ja terveellisyys ovat etenkin uusien tuotteiden markkinoinnin kulmakiviä.

1. Kuluttaja- ja markkinalähtöisyyden vahvistaminen

Mitä allaolevista toimenpiteistä pidät tärkeimpänä ja vaikuttavimpana?

Kotimaisen kalan käyttöä vauhditetaan julkisilla hankinnoilla. Maa- ja metsätalousministeriön hankintalähteiläs edistää kotimaisen kalan lisäämistä julkisissa hankinnoissa. Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta rahoitetaan toimia (mm. innovaatiokumppanuuteen perustuvaa hankintamenettelyä), joissa yritykset ja suurkeittiöt kehittävät yhdessä uusia kalatuotteita suurkeittiöiden tarpeisiin.

Miten ehdotettuja toimenpiteitä pitäisi kehittää? Mitä muita toimenpiteitä ehdottaisit?

SYKE ehdottaa, että edistämishjelmassa eroteltaisiin selkeästi uudet toimenpiteet ja ehdotukset jo käytössä olevista ohjauskeinoista ja kannustumista. Lisäksi lukijaa hyödyttäisi tarkempi selvitys siitä, miten vakiintuneiden ohjauskeinojen toimeenpanoa ja soveltamista on suunniteltu muutettavan niin, että ne tukevat edistämishjelmalle asetettuja tavoitteita.

Julkisilla hankinnoilla voi olla tärkeä merkitys paikallisen ja alueellisen kalastus- ja kalanjalostustoiminnan elinvoiman kannalta. Julkisia hankintoja järjestettäessä on kuitenkin tärkeää tunnistaa paikalliset olosuhteet ja tarpeet, jolloin on mahdollista kehittää logistiikkaa saaliiden

yhdistämiseksi ja laadun parantamista sekä resursoida riittävä korvaus tehdystä työstä sekä työaika suurkeittiöille. Kotimaisen kalan edistäminen julkisissa hankinnoissa -toimenpiteen tulisi sisältää myös pyrkimys edistää vähempiarvoisen järvikalan hyödyntämistä. Lisäksi vähempiarvoisista kalalajeista tuotettujen elintarvikkeiden markkina-asemaa tulisi parantaa ja etsiä ratkaisuja hoitokalastussaaliiden elintarvikekäytön edistämiseen parantamalla esimerkiksi logistiikkaa.

Uusien lajien (särkikalat) markkinointi tarvitsisi tuekseen paitsi ympäristöhyötyjen, myös terveellisuuden korostamisen. Niissä on mitä todennäköisimmin vähemmän vierasaineita kuin petokaloissa, mutta tästä on erittäin vähän todisteita. Tarvitaan tutkimustietoa ja selvityksiä särkikalojen ja muiden alihyödynnettyjen kalalajien sisältämistä vierasaineista, jotta niitä voidaan hyödyntää turvallisesti ja luotettavasti elintarvikkeissa. Raaka-aineen puhtauden todistamatta jättäminen on maineriski.

2. Uudistuminen kasvun vauhdittajana

Mitä ehdotetuista toimenpiteistä pidät tärkeimpänä ja vaikuttavimpana?

Vesiviljelyn kestävä kasvun tukemiseksi luodaan kannustimia ravinnepäästöjä vähentäville ja kiertotalouteen perustuville ratkaisuille. Kiertovesiviljelyn taloudellisen kannattavuuden parantamiseksi muutetaan sähkön valmisteverosta annettua lakia (1260/1996) siten, että vesiviljelyyn sähkövero lasketaan muun teollisuuden tavoin EU:n asettamalle vähimmäistasolle.

Miten ehdotettuja toimenpiteitä pitäisi kehittää? Mitä muita toimenpiteitä ehdottaisit?

Esitetyt toimenpiteet ovat tärkeitä arvoketjujen rakentamisen kannalta. Ravinnepäästöjen vähentäminen ja kiertotalouden edistäminen ovat ympäristöllisesti keskeisiä, mutta vaativat vielä toteuttamiskeinoja.

SYKE katsoo, että käytettävät taloudelliset kannustimet tulee räätälöidä niin, että ne palvelevat täysimääräisesti ja johdonmukaisesti ohjelmalle asetettuja ympäristötavoitteita. Tukien kohdentamisessa käytettävät kriteerit tulee määrittellä ja esittää ohjelmassa. Kalanjalostus perustuu osin tuontikalaan. Ohjelman toteutuksessa on tärkeä se, että julkisin toimin parannetaan nimenomaan kotimaiseen kalaan perustuvien arvoketjujen toimintaa ja kannattavuutta.

Toimenpiteinä mainituissa kannustinjärjestelmissä korostuvat investointi- ja innovointituet. Kuitenkin tiedetään, että monet arvoketjujen kehittämisen ongelmat liittyvät olemassa oleviin esteisiin tai jarruihin (ns. disinsentiivit). SYKE pitää tärkeänä, että tukijärjestelmiä kehitettäessä selvitetään tarkkaan, millaisen ohjauskeinojen kokonaisuuden osana tukipanokset tuottavat parhaan ympäristö- ja yhteiskuntataloudellisen hyödyn. Tässä yhteydessä on tarpeen arvioida myös sellaisia kannustumia, joilla voidaan osallistua silakan ja vähempiarvoisen kalan prosessoinnista aiheutuvien tuotantokustannusten kattamiseen markkinoiden kehittymisen alkuvaiheessa. Ko. kalakantojen hyödyntämistä voi olla mahdollista tukea myös esimerkiksi tukiehdoin tai korotetuilla investointituellein.

Toimenpide 2 (kiertovesiviljely): Olisi tärkeää koota viimeisen vuosikymmenen aikana tehdyissä julkisrahoitteisissa hankkeissa saadut opit ja käytännöt selkeäksi ja vertailukelpoiseksi paketiksi, joka auttaisi tulevia teollisia symbiooseja ja toisi faktapohjaa alasta käytävään keskusteluun.

Toimenpide 3: Riittääkö vesiviljelyn sähköveron laskeminen kannustimeksi ravinnepäästöjä vähentäville ja kiertotalouteen perustuville ratkaisuille vai pitäisikö ohjelmasta löytyä myös kannustimia uusien ravinnepäästöjä vähentävien menetelmien ja kiertovesiviljelyn kehittämiselle?

Toimenpide 4: Vajaasti hyödynnettyjen kalakantojen elintarvikekäyttöä pitäisi vauhdittaa välittömästi vaikuttavimpana toimenpiteenä ohjelman tavoitteet huomioiden. Pidemmän aikajänteen kehityksessä korostuvat myös koulutukseen ja innovaatioympäristöön liittyvät toimet – varsinkin toimenpide 2.

Toimenpide 5 (vajaasti hyödynnetyn kalan laatu): Koko arvoketju on vanhentunut laitteiden ja saaliinkäsittelykäytäntöjen osalta. Tavoiteltu muutos edellyttää investointeja uuteen laitekantaan ja uusien käytäntöjen kehittämistä saaliiden käsittelyyn sekä saaliin noston ja asiakkaan välisen yhteyden ylläpitämiseen. Lisäksi, jatkojalostusmahdollisuuksia tulisi kehittää osana vesien tilan parantamiseen tähtäävien hoitokalastusten toteutusta. Tuotantoketjuja, logistiikkaa ja jalostusta tulisi kehittää ja selvittää sisävesikalojen terveelliset hyödyt ja haitat.

Toimenpide 8: Koulutus on todella tärkeä osa-alue ja toimenpide on oikeansuuntainen. Toimenpide voisi sisältää myös selvityksen suurimmista ja välittömimmistä osaamistarpeista

Myös oikeudelliset kannustimet vesiviljelyn ravinnepäästöjä vähentäville tai kompensoiville ratkaisuille ovat keskeisiä. Tähän liittyen voitaisiin ajatella, että esimerkiksi selvästi lisäävät toimet ravinteiden poistamiseksi merestä tai mereen kohdistuvan kuormituksen vähentämiseksi voitaisiin ottaa tietyin kriteerein huomioon viljelylaitosten luvituksessa.

Tärkeänä kalan käytön edistämisen toimenpiteenä SYKE nostaa esiin välittäjäorganisaatioiden ja toimijoiden roolin arvoketjujen kehittämisessä. Kuntien ja maakuntien toimijat sekä alueelliset toimintaryhmät voivat tuoda yhteen arvoketjujen toimijoita ja vahvistaa luottamusta tilanteessa, jossa sekä kalan tarjontaan että kysyntään liittyy huomattavaa epävarmuutta.

3. Alkutuotannon edellytysten parantaminen

Mitä ehdotetuista toimenpiteistä pidät tärkeimpänä ja vaikuttavimpana?

Merialueen vesiviljelytoiminnan ympäristöluvista ja valvonnassa selvitetään mahdollisuutta soveltaa päästöperusteista ympäristölupaa. Nykyisen rehunkäytön säätelyyn ja valvontaan perustuvasta mallista siirrytään mahdollisuuksien mukaan päästöjen rajoittamiseen. Tämä kannustaa toimialaa

kehittämään ja ottamaan käyttöön uusia ympäristöinnovaatioita, jotka mahdollistavat tuotannon kasvun ilman päästöjen kasvua.

Miten ehdotettuja toimenpiteitä pitäisi kehittää? Mitä muita toimenpiteitä ehdottaisit?

Tämä on varsin hyvä luettelo, mutta toimenpiteiden vaikuttavuus ei ole kovin vahva.

Toimenpide 1: Sijainninhjaus on tärkeä toimenpide erityisesti kalanviljelyn paikallisten vaikutusten hallinnan kannalta. Samoin alueellisten kuormituskiintiöiden hahmottaminen on kannatettava ajatus, jos tähän liittyy laajempi pohdinta siitä, miten tiettyjen alueiden kokonaiskuormitusta voidaan hallita. Sijainninhjaus ei itsessään ratkaise laajaa kysymystä siitä, miten vesi- ja merialueiden hyvä tila voidaan saavuttaa.

Toimenpide 2: Päästöperusteinen luvitus on todennäköisesti tehokas alan kehityksen kannalta, mutta ei vastaa suoraan strategiseen tavoitteeseen. Toimenpide on helposti toteutettavissa ja voi ohjata uusiin innovaatioihin, kun päästöjen vähentämisen kannustimena on tuotantomäärän kasvattaminen. Vaikuttavuutta on kuitenkin vaikea ennakoida.

Toimenpide 3: Kotimaisen kalastuksen saalisjakauma sisävesi- ja merikalastuksen välillä on hyvin epätasainen merisaaliin ollessa saalismäärältään suuri. Siksi toimenpiteiden potentiaali sekä saalismäärän että alueellisen talouden kannalta olisi tarkennettava. Samalla pitäisi ottaa huomioon ympäristön kunnostuksen kannalta tehokkaat kalatalouteen liittyvät toimet, joiden kustannus voidaan huomioida saaliin arvoa laskettaessa.

Toimenpide 4: Merialueella erityisesti silakan ja kilohailin pyyntilogistiikkaa täytyy kehittää paremmin elintarvike- ja jalostuskäyttöä tukevaksi, mihin löytyy niin kalastajien kuin elintarviketeollisuuden tuki. Kalastajien näkökulmasta kyse on erityisesti pyynnin ja säilönnän ratkaisujen kehityksestä, hinta-insentiveistä tiheämmille satamavierailuille sekä informaation paremmasta siirrosta jalostajien ja ammattikalastajien välillä.

Pyynti- ja käsittelyprosessien kehittäminen tulisi kohdentaa myös elintarvikekäyttöön soveltuvan hoitokalastussaaliin alkutuotannon edellytysten parantamiseen ja logistiikan kehittämiseen. Vähempiarvoisesta kalasta ohjataan elintarvikekäyttöön vain marginaalinen osuus (joillain alueilla jopa alle 10 % - vrt. Pekka Sahaman selvitys Itä-Suomen ammattikalastuksesta) ja parantamalla arvoketjun logistiikkaa voidaan jalostusmääriä kasvattaa merkittävästi ja samalla alentaa kuluttajahintoja.

Toimenpide 7: Yhteistoiminnallisilla menettelyillä voi olla tärkeä merkitys esimerkiksi vesiosakaskuntien yhdistämiselle ja ammattikalastuksen lupien saatavuuden helpottamiselle. Parantamalla ammattikalastamisen olosuhteita voidaan avata mahdollisuuksia myös uusille

hybridielinkeinoille, kuten ammattikalastukseen kytkeytyvälle kalastusmatkailulle, joka voi osaltaan vaikuttaa vapaa-ajankalastuksen trendeihin. Tavoite tukee myös ammattikalastajien mahdollisuutta kalastaa tehokkaammin järvien alihyödynnettyjä kalakantoja.

4. Kasvu perustuu kestävyYTEEN ja vastuulliseen toimintaan

Mitä ehdotetuista toimenpiteistä pidät tärkeimpänä ja vaikuttavimpana?

Panostetaan määrätietoisesti ympäristötoimiin. Kalatalouden ympäristöohjelman avulla tuetaan kalakantojen luontaista lisääntymistä ja parannetaan kalavarojen elinympäristön kunnostustoimien vaikuttavuutta. Kehitetään pyydysten valikoivuutta, tahattomien saaliiden välttämistä sekä suojautumista vahinkoja aiheuttavilta eläimiltä niiden ja kalastuselinkeinon välisen rinnakkaiselon mahdollistamiseksi. Vesiviljelyssä panostetaan ravinnekuormituksen vähentämiseen ja ravinteiden poistamiseen liittyviin innovaatioihin sekä eläinten terveyteen ja hyvinvointiin liittyviin toimiin.

Miten ehdotettuja toimenpiteitä pitäisi kehittää? Mitä muita toimenpiteitä ehdottaisit?

SYKE pitää esitettyä toimenpiteitä pääpiirteissään kannatettavina. Lisäksi SYKE muistuttaa, että elintarviketeollisuuden tehtävänä on arvoketjun vastuullisuuden seuranta ja todentaminen kokonaisuutena. Todentamisessa hyödynnettävät merkinnät ja sertifikaatit voivat parantaa kuluttajien valintamahdollisuuksia sekä lisätä vastuullisten tuotteiden kilpailukykyä markkinoilla.

Toimenpiteet 3 ja 4: Toimenpiteet parantavat vesistöjen tilaa, mutta eivät ole riittäviä, jotta vesien hyvä ekologinen tila saavutetaan, eikä se vaarannu siellä, missä se on jo saavutettu.

Vesiviljelyssä on erittäin tärkeää painottaa ravinnekuormituksen vähentämistä ja ravinteiden poistamista. Kuten edellä on tullut ilmi, myös oikeudellisen sääntelyn kehittämistä on syytä miettiä tästä näkökulmasta.

Kokonaiskuormituksen hallitsemiseksi vesien- ja merenhoidon suunnitelmat ovat keskeisiä työkaluja yksittäisiin hankkeisiin keskittyvän luvituksen ohella. Ohjelmaan ei kuitenkaan ole rakennettu selvää yhteyttä vesien- ja merenhoitoon. Myös kalatalousalueiden käyttö- ja hoitosuunnitelmat on sivuutettu yhtä ylimalkaista toteamista lukuun ottamatta. Näiden suunnitelmien tasolla olisi tärkeää pohtia entistä tarkemmin ravinnekuormituksen jakautumista eri toimintojen ja toimialojen välillä sekä tehokkaita keinoja sen vähentämiseksi ja ravinteiden poistamiseksi.

Vesienhoidon kannalta tarpeellisten hoitokalastuskohteiden yhdistämistä elintarvikekalastukseen tulisi edistää ja miettiä ratkaisuja logistisiin pullonkauloihin, jotka ovat hoitokalastussaaLiin elintarvikekäytön hyödyntämisen tiellä. Taloudellisesti kannattavan hoitokalastuksen avulla voidaan poistaa sekä ravinteita sisävesiltä että vähentää järvien sisäistä kuormitusta. Särkikalajien poistamisella on mahdollista välillisesti vahvistaa petokalakantoja ja toisaalta edistää myös lintujen elinympäristöjen tilaa, jolloin vaikutukset ympäristöön voivat olla laaja-alaisempia.

Ohjelmassa olisi hyvä selvittää mahdollisuudet kohdentaa korkeampia tukiosuuksia tai kehittämis- ja investointitukia hankkeisiin, joiden voidaan osoittaa edistävän vesien- ja merenhoidon tavoitteita. Ympäristötoimissa voisi lisäksi korostaa kalasaaliin kokonaisvaltaista hyödyntämistä esim. perkuujätteiden ja ylijäämäsaaliiden osalta. Lisäksi voisi luoda kannustimia perkuujätteiden hyödyntämiseen esimerkiksi biokaasutuotannossa ja kalabiomassan hyödyntämiseen esimerkiksi lisäravintoaineina tai lääkkeenkaltaisina yhdisteinä. Samalla alihyödynnetyn kalasaaliin terveellisyys tulisi todentaa.

Toimenpide 4: Ohjelman avulla tuetaan kalakantojen luontaista lisääntymistä ja parannetaan kalavarojen elinympäristön kunnostustoimien vaikuttavuutta, mutta siinä ei esitetä mitään toimenpiteitä vaellusesteiden poistamisen edistämiseksi tai luontaisten lisääntymismahdollisuuksien parantamiseksi. Ohjelmassa tulisi edistää vaelluskalojen, kuten lohen, taimenen ja vaellussiian luonnonlisääntymisen elvyttämistä luomalla kannustimia vaellusesteiden poistamiseksi virtavesistä ja lisääntymis- ja elinympäristöjen kunnostamiseksi. Myös kalastuksensäätelyn mahdollisuudet tulisi ottaa paremmin huomioon vaarantuneiden ja uhanalaisten kalojen tilan parantamiseksi.

Toimenpide 6: Itämerirehun osalta tarvitaan selkeä näkemys eri rehuraaka-aineiden ominaisuuksista. Tekstin lause "Silakkaan ja kilohailiin perustuvalla Itämerirehulla kierrätetään meressä jo olevia ravinteita ja vähennetään muilta meriltä tulevaa ravinnekuormaa" ei ole Itämeren ravinnetaseen kannalta oikea. Ilman Itämeren lisäkalastusta suhteessa nykyiseen ei saavuteta rehevöitymishyötyä ohjelman esittämällä tavalla. Itämerirehun käytöllä saattaa kuitenkin olla kotimaisen kiertotalouden kannalta hyödyllisiä vaikutuksia.

Palaute ohjelman ympäristövaikutusten arvioinnista

Mitä palautetta haluaisit antaa ohjelman ympäristövaikutusten arvioinnista?

Tavoiteltavissa vaikutuksissa tulisi ehdottomasti kiinnittää huomiota tarkemmin ympäristövaikutuksiin, erityisesti ravinnekuormitukseen (ks. edelliset kohdat).

Muu palaute

Mitä muuta palautetta haluaisit antaa ohjelmasta?

-

Heiskanen Anna-Stiina

Malve Olli
Suomen ympäristökeskus SYKE - Vesikeskus, Merikeskus ja
Ympäristöpolitiikkakeskus